

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทยทั้งในด้านการสร้างรายได้และการจ้างงานให้กับประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2557 ประเทศไทยได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวเท่ากับประมาณ 1.7 ล้านล้านบาทคิดเป็นร้อยละ 14.2 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และส่งผลให้เกิดการจ้างงานโดยตรงในกิจกรรมและการบริการด้านการท่องเที่ยว 2.6 ล้านอัตราและทางอ้อมในอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องอีกประมาณ 3.1 ล้านอัตรา (ดอน นาครทรรพ, 2558) ทำให้รัฐบาลทุกรัฐบาลให้การสนับสนุนอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และลงมติให้การท่องเที่ยวเป็นวาระแห่งชาติในปี 2558 (กรุงเทพธุรกิจ, 2557) เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ สร้างงาน และกระจายความเจริญไปสู่ชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการคาดการณ์ของธนาคารแห่งประเทศไทยพบว่า รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติจะเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของเศรษฐกิจไทยในปี 2558 นับว่าเป็นรายได้จำนวนมากที่จะเข้าสู่ประเทศไทย ทำให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจให้กับอุตสาหกรรมภาคผลิตและการบริการอื่นๆ จากการคาดการณ์ของ UNWTO ว่าจะมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในแต่ละปี โดยแหล่งท่องเที่ยวใหม่จะได้ประโยชน์จากแนวโน้มและโอกาสที่จะเกิดขึ้น ทำให้ประเทศหลายประเทศทั่วโลกใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องจักรสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศ โดยแต่ละประเทศต้องแข่งขันกันมากขึ้นในการดึงดูดนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศและนักท่องเที่ยวภายในประเทศ ซึ่งแต่ละประเทศต้องแข่งขันในแง่ของความหลากหลายของสินค้าทางการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาทรัพยากรบุคคล การวิจัย ฯลฯ เพื่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

สำหรับประเทศไทยนั้น ถือว่าได้เปรียบในการแข่งขันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เรื่องทรัพยากรการท่องเที่ยว ความหลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยว ความมีมนุษยสัมพันธ์ ราคาที่แข่งขันได้ และสถานที่ตั้งของประเทศ โดยมีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งของประเทศไทยที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและถือว่าเป็นหนึ่งใน Top destination ของโลก (ดอน นาครทรรพ, 2558) ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกต่อเนื่องมาหลายสิบปี แต่ในปัจจุบัน การคาดการณ์เกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นปริมาณนักท่องเที่ยวเป็นเป้าหมายการดำเนินงาน กำลังจะก้าวไปสู่ช่วงภาวะถดถอย ซึ่งการท่องเที่ยวในรูปแบบอุตสาหกรรมขณะนี้เติบโตจนถึงจุดสูงสุดและกำลังเผชิญกับกฎการลดลงของผลผลิต จึงควรต้องมีการพัฒนาสินค้าการท่องเที่ยว เพื่อช่วยรักษาอัตราการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไว้ ทำให้เกิดความต้องการการท่องเที่ยวทางเลือก การท่องเที่ยวเพื่อ

ความสนใจพิเศษ และ Tailor-made tourism ปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงไปเหล่านี้ไม่ทำให้ประเทศไทยเสียเปรียบประเทศคู่แข่งแม้แต่น้อย เนื่องจากประเทศไทยมีศักยภาพในการแข่งขันอยู่ในระดับสูงและมีแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอีกเป็นจำนวนมาก รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนจำนวนมากที่นักท่องเที่ยวยังไม่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอีกเป็นจำนวนมาก รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนจำนวนมากที่นักท่องเที่ยวยังไม่ได้รับข้อมูลที่เพียงพอถึงความสำคัญของสถานที่นั้น จากสถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวและพักค้างคืนบนแพที่ปักในเขื่อน พบว่า มีจำนวนมากกว่าแสนคนต่อปี โดยเฉพาะช่วงเทศกาล ถ้านักท่องเที่ยวเหล่านี้มีความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยวต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนจะทำให้เกิดการใช้เวลาอยู่ในบริเวณชุมชนนั้นมากขึ้น ส่งผลให้การสร้างรายได้แก่ชุมชนเพิ่มขึ้น อีกทั้งนักท่องเที่ยวไทยมีแนวโน้มเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้นโดยเฉพาะบริเวณเขื่อนเพิ่มขึ้น จากสถิตินักท่องเที่ยวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนศรีนครินทร์ในปี พ.ศ. 2555 มีจำนวน 56,784 คนและเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2556 เป็นจำนวน 134,000 คน และจำนวนนักท่องเที่ยวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนรัชชประภาในปี พ.ศ. 2555 มีจำนวน 129,684 คนและเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2556 เป็นจำนวน 191,191 คน ประกอบกับรัฐบาลได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศอย่างจริงจังและบรรจุเป็นวาระแห่งชาติในปี พ.ศ. 2558 ซึ่งสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยวเหล่านี้คือ ทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีความสมบูรณ์และสวยงามที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสได้ในบริเวณรอบเขื่อนต่างๆในประเทศไทย

คณะนักวิจัยเห็นถึงความสำคัญของผลการวิจัยเรื่องการพัฒนามาตรฐานแพที่พักแรมในประเทศไทย (วรรณจันทร์ สิงห์ชวลา, 2554) ที่ระบุว่า มีความจำเป็นในการต่อยอดทำการวิจัยด้านแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนในประเทศไทย เพื่อให้การท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนและแพที่พักมีคุณภาพมีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลกและสามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในกลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย แนวโน้มใหม่ของผู้บริโภคที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ จะให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่น ทำให้การศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยว ในขณะที่การพัฒนาการท่องเที่ยวก็ไม่ต่างจากการพัฒนาสินค้าทางการตลาด ที่ต้องศึกษาค่านิยมและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวก่อนที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว และเพื่อให้การพัฒนาท่องเที่ยวเกิดประโยชน์ต่อภาครัฐ เอกชน ชุมชน และประชาสังคมในท้องถิ่น ทำให้การศึกษาเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ตามที่ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวปี 2555 - 2559 ระบุไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยในการศึกษา ค่านิยมและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวบริเวณในเขื่อนประเทศไทย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเขื่อนบริเวณในเขื่อนประเทศไทย การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนบริเวณในเขื่อนประเทศไทย และนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์มาพัฒนารูปแบบของการจัดการการท่องเที่ยวบริเวณในเขื่อนประเทศไทย
2. เพื่อหาข้อเสนอแนะการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวบริเวณในเขื่อนประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

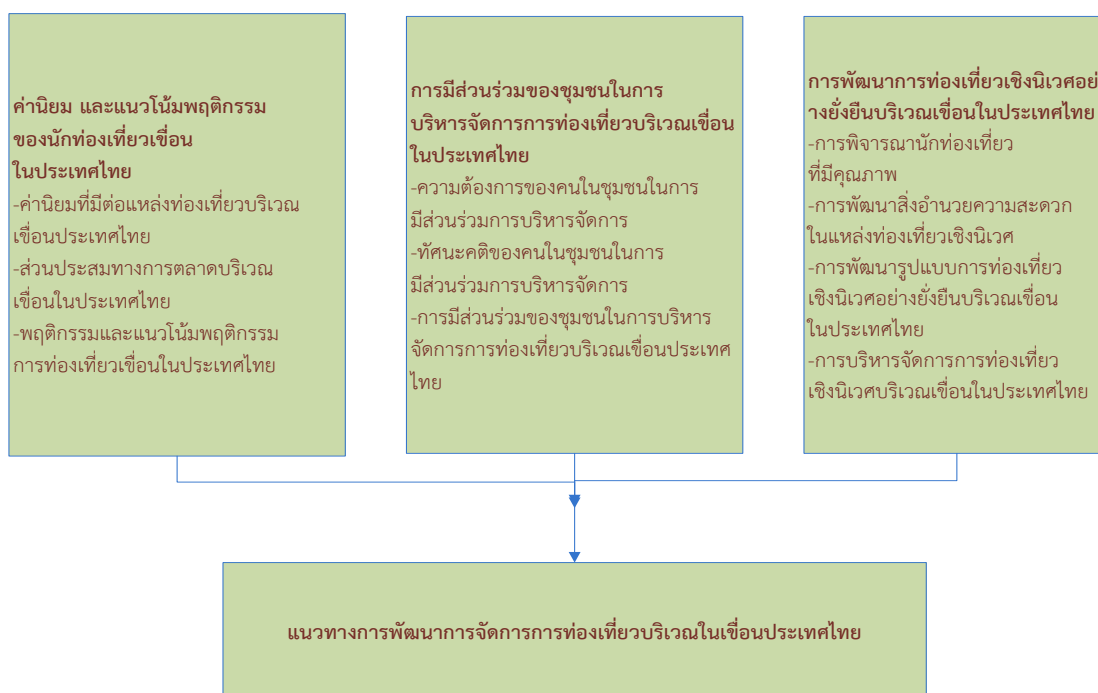
การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวบริเวณในเขื่อนประเทศไทย กรณีศึกษา: เขื่อนรัชชประภา อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเขื่อนศรีนครินทร์ อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี

ขอบเขตพื้นที่

- เขื่อนรัชชประภา อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- เขื่อนศรีนครินทร์ อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยจากการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และเชิงปริมาณ (Quantitative research) ของโครงการวิจัย 3 โครงการย่อย ได้แก่ ค่านิยมและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวบริเวณในเขื่อนประเทศไทย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเขื่อนบริเวณในเขื่อนประเทศไทย และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนบริเวณในเขื่อนประเทศไทยโดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ดังภาพที่ 1.1



ภาพที่ 1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ตอนที่ 1 ค่านิยมและแนวโน้มพฤติกรรมนักท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนในประเทศไทย

คณะผู้วิจัยทำการศึกษาในบริเวณเขื่อนหลัก 2 เขื่อนในประเทศไทยซึ่งประกอบด้วย เขื่อนรัชชประภา อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเขื่อนศรีนครินทร์ อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี โดยทำการวิจัยแบบ การวิจัยเชิงปริมาณ โดยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาด้านเนื้อหาไว้ดังนี้

ตอนที่ 1 ค่านิยมที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนในประเทศไทย

- ค่านิยมด้านเศรษฐกิจ
- ค่านิยมด้านสุนทรียภาพ
- ค่านิยมด้านสังคม
- ค่านิยมด้านศาสนา

ตอนที่ 2 ส่วนประสมทางการตลาดบริเวณเขื่อนในประเทศไทย

- ด้านผลิตภัณฑ์และด้านการขายรวม
- ด้านราคา
- ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย
- ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านความคิดเห็นสาธารณะทางการท่องเที่ยวและด้านจิตวิทยาการขาย
- ด้านพันธมิตรทางธุรกิจและด้านการมีส่วนร่วมทางธุรกิจ

- ด้านบุคลากรทางการท่องเที่ยวและด้านกระบวนการให้บริการ
- ด้านฤดูกาลทางการท่องเที่ยว
- ด้านสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวและด้านสภาพแวดล้อม

ผลิตภัณฑ์ สถานประกอบการ

ตอนที่ 3 พฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวเยือนในประเทศไทย

โดยการกำหนดกลุ่มประชากรเพื่อการวิจัยเชิงปริมาณ คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวนประมาณ 800 คนใน 2 พื้นที่ศึกษา ประชากรกลุ่มนี้จะใช้เพื่อการศึกษาค่านิยมและพฤติกรรมการท่องเที่ยวเยือนในประเทศไทย โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานจากมุมมองของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเขื่อนอันดับที่ 1 และ 2 ของประเทศไทย ดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 จำนวนนักท่องเที่ยวและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

เขื่อน (ภูมิภาค)	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง (ชุด)
ภาคตะวันออก เขื่อนศรีนครินทร์ จ.กาญจนบุรี	120,150	398
ภาคใต้ เขื่อนรัชชประภา จ.สุราษฎร์ธานี	80,431	397

ที่มา สถิตินักท่องเที่ยวที่เข้าชมอุทยานแห่งชาติ ส่วนศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ปีงบประมาณ 2553-2554

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเขื่อนบริเวณ
ในเขื่อนประเทศไทย

คณะผู้วิจัยทำการศึกษาในบริเวณเขื่อนหลัก 2 เขื่อนในประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย เขื่อนรัชชประภา อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเขื่อนศรีนครินทร์ อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี โดยทำการวิจัย 2 แบบคือ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ทำการจัดการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview) กับผู้มีความเกี่ยวข้องและมีบทบาททั้งในหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชนและภาคประชาชนในพื้นที่ศึกษา 2 เขื่อน คือ เขื่อนรัชชประภา อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเขื่อนศรีนครินทร์ อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี โดยกลุ่มประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในภาครัฐบาล เช่น เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ เจ้าหน้าที่เขื่อน บุคลากรจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) บุคลากรจากองค์การ

บริหารส่วนตำบล (อบต.) บุคลากรจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคเอกชน เช่น ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ตัวแทนบริษัทท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ท้องถิ่น นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบริเวณรอบเขื่อนพื้นที่ละ 10 คน จำนวน 2 แห่งรวมจำนวนทั้งหมด 20 คน ประชากรกลุ่มนี้จะใช้เพื่อการศึกษาความต้องการของคนในชุมชนในการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการ ทักษะคิดของคนในชุมชนในการมีส่วนร่วม 5 ด้าน คือ การบริหารจัดการ การจัดการพื้นที่ การปกป้องรักษา การใช้ และการให้ความรู้ และศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนในประเทศไทย

กรณีศึกษา: เขื่อนรัชชประภา อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเขื่อนศรีนครินทร์ อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี

2. การวิจัยเชิงปริมาณคณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาด้านเนื้อหาไว้ดังนี้

ตอนที่ 1 ความต้องการของคนในชุมชนในการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการ

ตอนที่ 2 ทักษะคิดของคนในชุมชนในการมีส่วนร่วม 5 ด้าน คือ

- การบริหารจัดการ
- การจัดการพื้นที่
- การปกป้องรักษา
- การใช้
- การให้ความรู้

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

โดยการกำหนดกลุ่มประชากรเพื่อการวิจัยเชิงปริมาณ คือประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนรอบเขื่อนจำนวนประมาณ 800 คน ใน 2 พื้นที่ศึกษาประชากรกลุ่มนี้จะใช้เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเขื่อนบริเวณในเขื่อนประเทศไทย โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานจากมุมมองของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนรอบเขื่อน ดังตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.2 จำนวนประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนรอบเขื่อน

สัดส่วนประชากร	เขื่อนศรีนครินทร์		เขื่อนรัชชประภา	
	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง (คน)	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง (คน)
ประชากร	23,626	393	6,710	382

ที่มา สถิติจำนวนประชากร ณ เดือนธันวาคม กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย 2554

ตอนที่ 3 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนบริเวณในเขื่อนประเทศไทย การศึกษาในบริเวณเขื่อนหลัก 2 เขื่อนในประเทศไทย

คณะผู้วิจัยทำการศึกษาในบริเวณเขื่อนหลัก 2 เขื่อนในประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย เขื่อนรัชชประภา อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเขื่อนศรีนครินทร์ อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี โดยทำการวิจัย 2 แบบคือ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพได้ทำการจัดการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) และการสัมภาษณ์เชิงลึกหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชนและภาคประชาชน ในพื้นที่ศึกษา 2 เขื่อน คือ เขื่อนรัชชประภา อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเขื่อนศรีนครินทร์ อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี โดยกลุ่มประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชนและภาคประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวในภาครัฐบาล เช่น เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ เจ้าหน้าที่เขื่อน บุคลากรจากองค์การบริหารส่วนตำบล บุคลากรจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคเอกชน เช่น ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ตัวแทนบริษัทท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ท้องถิ่น นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พื้นที่ละ 10 คน จำนวน 2 แห่งรวมจำนวนทั้งหมด 20 คน ประชากรกลุ่มนี้จะใช้เพื่อการศึกษาการพิจารณานักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ โดยพิจารณาจากความสนใจในแหล่งท่องเที่ยว ด้านการเตรียมตัวก่อนเดินทางท่องเที่ยว ด้านการปฏิบัติตัวในระหว่างการท่องเที่ยว ด้านการปฏิบัติตนหลังการท่องเที่ยว การศึกษาการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันอันตรายให้กับนักท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสบายในการประกอบกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนบริเวณเขื่อนในประเทศไทย

2. การวิจัยเชิงปริมาณคณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาด้านเนื้อหาไว้ดังนี้

ตอนที่ 1 การพิจารณานักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

- ด้านความสนใจในแหล่งท่องเที่ยว
- ด้านการเตรียมตัวก่อนเดินทางท่องเที่ยว
- ด้านการปฏิบัติตัวในระหว่างการท่องเที่ยว
- ด้านการปฏิบัติตนหลังการท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- ด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันอันตรายให้กับ

นักท่องเที่ยว

- ด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสบายในการประกอบกิจกรรม
ทางการท่องเที่ยว

ตอนที่ 3 การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนบริเวณเขื่อน

โดยการกำหนดกลุ่มประชากรเพื่อการวิจัยเชิงปริมาณ คือนักท่องเที่ยวชาวไทย
จำนวนประมาณ 800 คน ใน 2 พื้นที่ศึกษาประชากรกลุ่มนี้จะใช้เพื่อขอบเขตการศึกษาแนวทางการ
พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเขื่อนในประเทศไทย โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานจากมุมมองของนักท่องเที่ยวที่
เดินทางมาท่องเที่ยวในเขื่อนอันดับที่ 1 และ 2 ของประเทศไทย ดังตารางที่ 1.3

ตารางที่ 1.3 จำนวนนักท่องเที่ยวและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

เขื่อน (ภูมิภาค)	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (ชุด)
ภาคตะวันออก เขื่อนศรีนครินทร์ จ.กาญจนบุรี	120,150	398
ภาคใต้ เขื่อนรัชชประภา จ.สุราษฎร์ธานี	80,431	397

ที่มา สถิตินักท่องเที่ยวที่เข้าชมอุทยานแห่งชาติ ส่วนศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ สำนักอุทยาน
แห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ปีงบประมาณ 2553 - 2554

ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาในครั้งนี้แบ่งออกเป็นสองกลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มประชากรเพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวในภาครัฐบาล เช่น เจ้าหน้าที่อุทยาน
แห่งชาติ เจ้าหน้าที่เขื่อน บุคลากรจากองค์การบริหารส่วนตำบล บุคลากรจากสำนักพัฒนาการ
ท่องเที่ยว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคเอกชน เช่น ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ผู้ประกอบการเรือ
โดยสารท่องเที่ยว ตัวแทนบริษัทท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
พื้นที่ละ 10 คน จำนวน 2 แห่ง รวมจำนวนทั้งหมด 20 คน ประชากรกลุ่มนี้จะใช้เพื่อขอบเขต
เพื่อศึกษามีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนในประเทศไทย และ
ศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์รอบบริเวณเขื่อนของประเทศไทย คุณลักษณะของ
นักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและการจัดการด้านการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กลุ่มที่ 2 กลุ่มประชากรเพื่อการวิจัยเชิงปริมาณแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ

2.1. กลุ่มตัวอย่างประชาชนท้องถิ่นโดยคำนวณจากจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่
บริเวณเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 23,626 คน และประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณเขื่อน

รัชชประภา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 6,710 คน (ข้อมูลจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย สถิติจำนวนประชากร ณ เดือน ธันวาคม 2554) สามารถคำนวณได้ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ 393 คน และ 382 คนตามลำดับโดยกำหนดกลุ่มประชากรเพื่อการวิจัยเชิงปริมาณประมาณ 800 คน ใน 2 พื้นที่การศึกษา

2.2. กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวโดยคำนวณจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทาง มาท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 120,150 คนและนักท่องเที่ยวที่ เดินทางมาท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนรัชชประภา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 80,431 คน (ข้อมูลจากสถิตินักท่องเที่ยวที่เข้าชมอุทยานแห่งชาติ ส่วนศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ปีงบประมาณ 2553 - 2554) สามารถคำนวณได้ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ 398 คนและ 387 คนตามลำดับ โดยกำหนดกลุ่ม ประชากรเพื่อการวิจัยเชิงปริมาณประมาณ 800 คน ใน 2 พื้นที่การศึกษา

ประชากรกลุ่มนี้จะใช้เพื่อขอบเขตการศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยว บริเวณในเขื่อนประเทศไทย 3 ด้าน คือ

ด้านที่ 1 ค่านิยมและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนในประเทศไทย

ด้านที่ 2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวบริเวณเขื่อน ในประเทศไทย

ด้านที่ 3 ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์รอบบริเวณเขื่อนของประเทศไทย คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและการจัดการด้านการบริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ขอบเขตระยะเวลา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการศึกษาในช่วงระหว่างปีงบประมาณ 2557

คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

การพัฒนาการท่องเที่ยว หมายถึง การจัดสร้างและพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การรักษาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนาบริการท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยว การสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ ทางการท่องเที่ยว การสร้างสินค้าทางการท่องเที่ยว การรักษาความปลอดภัยทางการท่องเที่ยว หรือ การอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวหรืออุตสาหกรรมท่องเที่ยว ไม่ว่าโดยทางตรง

หรือทางอ้อมอันเป็นการสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในบริเวณเขื่อนในประเทศไทย ได้แก่ เขื่อนศรีนครินทร์ และเขื่อนรัชชประภา

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืนบริเวณเขื่อนในประเทศไทย ได้แก่ เขื่อนศรีนครินทร์ และเขื่อนรัชชประภา

การบริหารจัดการบริเวณเขื่อนในประเทศไทย หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการจัดพื้นที่ การจัดทรัพยากร การปกป้องรักษา การใช้ การศึกษาวิจัย การจัดการแหล่งทุน การให้ความรู้ และการตลาด ในพื้นที่บริเวณเขื่อนในประเทศไทย อันได้แก่ เขื่อนศรีนครินทร์ และเขื่อนรัชชประภา

บริเวณเขื่อนในประเทศไทย หมายถึง พื้นที่รอบเขื่อนพื้นที่ ภาคกลาง บริเวณเขื่อนศรีนครินทร์ อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี และภาคใต้ บริเวณเขื่อนรัชชประภา อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

นักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ หมายถึง นักท่องเที่ยวที่ได้รับการพิจารณาจากความสนใจในแหล่งท่องเที่ยว การเตรียมตัวก่อนเดินทางท่องเที่ยว การปฏิบัติตัวในระหว่างการท่องเที่ยว และการปฏิบัติตัวหลังการท่องเที่ยว

การบริการการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในขณะที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งสิ่งบริการที่รองรับก่อนและภายหลังการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายและตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหารหรือพื้นที่และอุปกรณ์ในการปิกนิก บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง สื่อความหมายธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจ และเพิ่มโอกาสให้นักท่องเที่ยวสัมผัสชื่นชมธรรมชาติ (เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ นิทรรศการกลางแจ้ง หรือนิทรรศการริมทาง และศูนย์บริการนักท่องเที่ยว) และศาลาพักผ่อน

การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นกระบวนการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวที่คนในชุมชนเข้ามำกำหนดทิศทางและรูปแบบการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยเน้นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะ ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและแสดงบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงาน ตั้งแต่การทบทวนทุนเดิม การค้นหาข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ การวางแผนดำเนินงาน การวิเคราะห์และสรุปบทเรียน การประเมิน

ความสำเร็จล้มเหลว รวมทั้งการพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวที่สร้างความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อธรรมชาติเป็นสำคัญ (สินธุ์ สโรบล 2551, หน้า 1 - 13)

การจัดการท่องเที่ยว หมายถึง การจัดให้บริการทางการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการของการทำงานและการใช้ทรัพยากรทางท่องเที่ยว เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว หมายถึง การประพฤติหรือปฏิบัติของนักท่องเที่ยวที่แสดงออกในขณะที่เดินทางท่องเที่ยว อาจจะเป็นคำพูด การกระทำ สีหน้า หรือท่าทาง เช่น การเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว ถ่ายรูป รับประทานอาหาร เป็นต้น ซึ่งการแสดงออกนั้น อาจมีรากฐานมาจากอุปนิสัยหรือความต้องการขั้นพื้นฐานของแต่ละคน ที่อาจจะคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกัน หรืออาจจะมาจากสิ่งแวดล้อม หรือประสบการณ์ที่ได้รับในขณะนั้น

ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่สังคมถือว่ามีค่าพึงปรารถนาต้องการให้เป็นเป้าหมายของสังคมและปลูกฝังให้สมาชิกของสังคมยึดถือเป็นเป้าหมายในการดำเนินชีวิตควรหลีกเลี่ยง เช่น ความยากจน สิ่งมีคุณค่า นำปรารถนา หรือนำความสุขมาให้มีทั้งเป็นวัตถุและไม่เป็นวัตถุ

แหล่งท่องเที่ยวบริเวณเขื่อน หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่บริเวณอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ อุทยานแห่งชาติเอราวัณ เขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี และแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่บริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสก เขตอำเภอตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ประกอบการด้านธุรกิจนำเที่ยว ผู้ประกอบการด้านที่พักนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการร้านอาหาร ผู้ประกอบการเรือโดยสาร ผู้ประกอบการรถโดยสาร ผู้ประกอบการร้านค้าและของที่ระลึก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ด้านเชิงวิชาการ

ได้องค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบของแนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวบริเวณในเขื่อนประเทศไทย ค่านิยมและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนในประเทศไทย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนในประเทศไทย ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์รอบบริเวณเขื่อนของประเทศไทย คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและการจัดการด้านการบริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ด้านเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานเขื่อน ได้ข้อเสนอแนะสำหรับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวบริเวณรอบเขื่อนในประเทศไทย ด้านบริหารจัดการนักท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณรอบเขื่อน รวมถึงด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนรอบเขื่อน และด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
2. ผู้ประกอบการ เกิดการพัฒนาคุณภาพการบริการของผู้ประกอบการให้ได้มาตรฐาน และการกระจายส่วนแบ่งทางรายได้อย่างเท่าเทียมกัน
3. ชุมชน เกิดการกระตุ้นให้เกิดการจ้างงานและการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
4. สังคม เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นเนื่องจากการบริหารจัดการการท่องเที่ยวบริเวณรอบเขื่อนจะพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ระบบน้ำ ระบบไฟฟ้าแก่ชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่บริเวณรอบเขื่อน
5. สิ่งแวดล้อม การลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบรับกระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว